

TULE HYVÄ KAKKU

Tuoreita leipomotuotteita valmistavien yritysten liikevaihto oli vuonna 2019 noin kaksi promillea kaikkien suomalaisten yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta. Suuren osan tästä siivusta nappaa leipien ja sämpylöiden valmistus, mikä tarkoittaa, että leivonnaisten valmistus on häviävän pieni osa kansantalouttamme. Tästä huolimatta harva se päivä lehdissä ja televisiossa puhutaan kakun kasvattamisesta ja jakamisesta. Etenkin poliitikkojen panosta sekä taikinan veivaamiseen että kakun siivuttamiseen tunnutaan kaipaavan.

Teema kiinnostaa myös taloustieteilijöitä, joiden kiinnostus näyttää leipomisen sijaan painottuvan ennen muuta ämpäreihin. Tämä kiinnostus kumpuaa Arthur Okunin (1975) verotuksen hyvinvointitappiota havainnollistavasta vertauksesta, jonka mukaan taloudellisen eriarvoisuuden ollessa suurta tarvitaan enemmän tulojen ja varallisuuden uudelleenjakoa. Okunin mukaan varat täytyy siirtää rikkinaisessa ämpärissä, jolloin osa varoista katoaa matkalla. Ilmeinen tappio.

Okunin vertauksen lisäksi taloustieteilijät ovat pyrkineet ymmärtämään taloudellisen tehokkuuden ja eriarvoisuuden välistä ristivetoa mm. säästämisasteen (Kaldor, 1957), inhimillisen pääoman (Galor ja Zeira, 1993), sosiopoliittisen vakauden (Alesina ja Perotti, 1996) ja veronkierron (Sandmo, 1981) avulla. Näyttää olevan selvää, että lintuperspektiivistä voidaan havaita potentiaalisia mekanismeja ja maiden sisäisiä ja välisiä tilastollisia yhteyksiä, kun taas varmemman kuvan saadakseen tutkijan on rajattava kysymys tarkemmin. Jopa tarkasti rajatuissa tapauksissa syy-seuraussuhteen osoittaminen on vähintään haastavaa eikä tulosten yleistettävyydestä ole takeita. Ymmärrys on kerättävä pienistä puroista.

KATSE YRITTÄJIIN JA YRITYKSIIN

Suomalaisessa keskustelussa kakun kasvattamisesta viitataan usein, ja ihan syystä, yrityksiin. Yritysten keskeinen rooli taloudellisen hyvinvoinnin tuottajina lienee selvää maailman jokaisessa kolkassa. Kansalaisten hyvinvoinnin kannalta yritykset itsessään eivät kuitenkaan ole pohjimmiltaan kovinkaan mielenkiintoisia. Sen sijaan yrittäjät ja heidän omistamissaan yrityksissään työskentelevät henkilöt ovat. Sama pätee myös yritysten, yritysten omistajien ja yritysten työntekijöiden maksamiin veroihin, joilla katetaan niin tulonsiirrot työvoiman ulkopuolella oleville kuin palkat julkisen sektorin työntekijöille.

Yrittäjät tuntuvat kiinnostavan kakun jaosta puhuttaessa. Otamme joka marraskuu ilolla vastaan huipputuloisten listaukset ja nautimme täysin rinnoin kanssaihminen menestyksestä. Useat näistä henkilöistä ovat saavuttaneet tulonsa yrittämällä. Listaamattomien osakeyhtiöiden verotuksen ihmettely puolestaan nousee esiin muutaman kuukauden sykliä noudattaen vuodenajasta välittämättä.

Yksi vain osin kartoitettu väylä tehokkuuden ja eriarvoisuuden välisen yhteyden ymmärtämiseksi liittyy yrityksiin ja yrittäjiin. Kartoitukseen tarvitaan tietoja yritysten menestyksestä ja panoksesta kansantalouteen. Kiinnosta-

via tarkastelun kohteita ovat ainakin liikevaihto, yritysten tuottama arvonlisä sekä yrityksissä työskentelevien henkilöiden lukumäärä. Kartoitus vaatii myös henkilötason tietoja siitä, ketkä ovat yrittäjiä ja mitä näiden henkilöiden tuloille ja varallisuudelle tapahtuu ajan kuluessa.

Tämä yhteys ei suinkaan ole taloustieteilijöille tuiki tuntematon. Aghion ym. (2019) osoittavat yhdysvaltalaisella aineistolla, että innovoinnilla ja ylimpien tuloluokkien tulo-osuuksilla on positiivinen yhteys, kun taas innovointi ei näytä olevan yhteydessä muutoksiin koko tulojakamaa kuvaavissa mittareissa. Kuulostaa lohdulliselta: innovaattorit saavat palkinnon potentiaalisesti yhteiskuntaa laajemmin palvelevista keksinnöistään, mutta nämä kompensatiot eivät näy laajemmin eriarvoisuuden kasvuna. Suomalaisia rekisteriaineistoja hyödyntämällä on puolestaan havaittu, että innovoinnin rahalliset hyödyt eivät kohdistu ainoastaan innovaattoreille itselleen, vaan myös saman yrityksen muille henkilöille (Aghion ym., 2018).

Yritys- ja yrittäjäystietoja voidaan kuitenkin hyödyntää myös edellä kuvattuja tutkimuksia suoraviivaisemmin. Seuraamalla yritysten tilinpäätöksiä ja yksilöiden tuloja useana vuonna on mahdollista tutkia kulkevat yrittäjien henkilökohtaiset tulot käsi kädessä yritystason mittareiden kanssa vai saavatko he ylisuurta etua suhteessa yrityksensä kansantaloudelle tuottamaan hyvään. Jos oletetaan, että molempia tapauksia esiintyy, on näiden erottelu toisistaan tärkeää politiikkasuosituksia silmällä pitäen: kansantalouden kannalta olisi paikallaan verottaa tuottamattomasta toiminnasta kumpuavia taloudellisia hyötyjä korkeammalla prosentilla kuin varsinaisesta yritystoiminnasta saatuja tuloja. Jätettäköön käytännön toteutuksen suunnittelu toiseen kertaan, sillä varsinaista analyysikään ei ole vielä tehty meillä tai maailmalla. Suomalaisilla aineistoilla tämänkaltainen aiempaa kirjallisuutta täydentävä kartoitus on mahdollista tehdä, mutta tutkimuskakun on annettava kohota rauhassa. ■

Toni Juuti
vanhempi tutkija
Palkansaajien tutkimuslaitos

Kirjallisuus

Aghion, P., Akcigit, U., Bergeaud, A., Blundell, R. ja Hémous, D. (2019), *Innovation and Top Income Inequality*, *The Review of Economic Studies*, 86(1): 1–45.

Aghion, P., Akcigit, U., Hyttinen, A. ja Toivanen, O. (2018), *On the Returns to Invention Within Firms: Evidence from Finland*, *AEA Papers and Proceedings*, 108: 208–212.

Alesina, A. ja Perotti, R. (1996), *Income Distribution, Political Instability, and Investment*, *European Economic Review*, 40(6): 1203–1228.

Galor, O. ja Zeira, J. (1993), *Income Distribution and Macroeconomics*, *The Review of Economic Studies*, 60(1): 35–52.

Kaldor, N. (1957), *A Model of Economic Growth*, *The economic journal*, 67(268): 591–624.

Okun, A.M. (1975), *Equality and Efficiency: The Big Tradeoff*, *Brookings Institution*.

Sandmo, A. (1981), *Income Tax Evasion, Labour Supply, and the Equity-Efficiency Tradeoff*, *Journal of Public Economics*, 16(3): 265–288.